

ПРИЛОГ 1: УПУСТВО ЗА ПРИМЈЕНУ ТАРИФНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ

(уз

- Правилник о тарифној методологији и тарифном поступку за дистрибуцију природног гаса и снабдијевање природним гасом и
- Правилник о тарифној методологији и тарифном поступку за транспорт и складиштење природног гаса)

У тарифном поступку у складу са одредбама Правилника Регулаторна комисија разматра захјев регулисаног енергетског субјекат који се доставља на прописаном обрасцу као и документацију и прописане техничке и финансијске обрасце са подацима за базу годину и тарифни период што је прописано Правилником о извјештавању, те осталу документацију коју подносилац захтјева достави као доказ или Регулаторна комисија затражи прије или у току тарифног поступка. Поред података и документације коју достављају регулисани енергетски субјекти Регулаторна комисија приликом одобрења потребног прихода, цијена и тарифних ставова користи и податке других субјеката која обављају исту дјелатност ради анализе и праћења.

1. ОДРЕЂИВАЊЕ ПОТРЕБНОГ ПРИХОДА

За одобрење потребног прихода у тарифном поступку, регулисани енергетски субјект треба да јасно и недвосмислено прикаже све трошкове по основу обављања регулисане дјелатности у сектору природног гаса.

Потребан приход регулисаног енергетског субјекта треба да обезбједи поред покрића трошкова пословања, и услове за улагање у развој система.

Регулисани енергетски субјект врши алокацију трошкова на дјелатност по принципу узрочности, а Регулаторна комисија анализира начин на који је извршена алокација, као и врсту и износ насталих трошкова.

Основ за оцјену оправданости потребног прихода представља остварени приход у базној години, одобрени приход у претходном тарифном периоду и планирани енергетски биланс регулисаног енергетског субјекта за тарифни период.

Потребан приход се рачуна по сљедећој формули :

$$PP = TRO + AT + PK - OP \quad (1)$$

гдје је:

PP   потребни приход од тарифа за обављање регулисане дјелатности (KM),

TRO   трошкови рада и одржавања настали у вези са обављањем регулисане дјелатности (KM),

AT   трошкови амортизације сталних средстава неопходних за обављање регулисане дјелатности (KM),

PK   поврат на капитал, уложен у стална (основна и трајна обртна) средства

за обављање регулисане дјелатности, по стопи одређеној према структури извора, укључујући и порез на укалкулисани износ поврата на власнички капитал у складу са прописима,

ОР остали приходи остварени коришћењем ресурса намијењених обављању регулисане дјелатности.

Одобрени потреби приход утврђује се посебно за сваку годину t тарифног тарифног периода. Тарифни ставови израчунавају се на основу одобреног потребног прихода за тарифни период.

Регулаторна комисија доноси одлуку о трајању тарифног периода.

1.1. Трошкови пословне активности

У оправдане трошкове из пословне активности потребне за обављање регулисане дјелатности енергетског субјекта, спадају:

а) трошкови рада и одржавања (оперативни трошкови)

- трошкови материјала (набавка материјала, трошкови материјала за израду, трошкови режијског материјала, трошкови горива и енергије),
- трошкови зарада, накнада зарада и осталих личних расхода (трошкови бруто зарада и накнада зарада, трошкови бруто накнада члановима управног и надзорног одбора, трошкови бруто осталих личних расхода),
- трошкови производних услуга (трошкови транспортних услуга, трошкови услуга одржавања, трошкови закупа, трошкови рекламе и пропаганде и остали производни трошкови),
- трошкови резервисања,
- нематеријални трошкови (трошкови непроизводних услуга укључујући регулаторну накнаду, трошкови премије осигурања, трошкови пореза, трошкови доприноса, трошкови платног промета, остали нематеријални трошкови),
- остали расходи (отпис и исправка вриједности обртних средстава),
- припадајући дио трошкова за финансирање обављања заједничких послова за регулисани енергетски субјекат.

б) трошкови амортизације сталних средстава.

1.1.1. Трошкови рада и одржавања (оперативни трошкови)

Трошкови рада и одржавања се дијеле на контролисане и неконтролисане, с обзиром на то да ли енергетски субјекат може или не може утицати на њихов износ.

Контролисани трошкови рада и одржавања су: трошкови материјала, трошкови зарада, трошкови услуга и остали трошкови природно везани за редовно пословање.

Приликом давања сагласности на контролисани трошкови узимају се у обзир одобрени трошкови у текућем и ранијим регулаторним периодима (анализира се стопа инфлације), примјењује се анализа цјелисходности, трошкови се пореде са одговарајућим трошковима у окружењу, а све у циљу постизања веће ефикасности.

Неконтролисани трошкови рада и одржавања односе се на трошкове који су неминовни у пословању, али на чији износ регулисани енергетски субјект не може директно да утиче. То су пренесени трошкови за регулисане енергетске субјекте (трошак набавке гаса и трошак коришћења система), трошак регулаторне накнаде, трошкови накнада за коришћење природних ресурса и остали слични трошкови.

Трошкови рада и одржавања TRO_t за прву годину тарифног периода (t), тј. годину у којој почиње примјена одобрених цијена и тарифних ставова, утврђују се на сљедећи начин:

$$TRO_t = TRO_b + \Delta T_t \quad (2)$$

$$\Delta T_t = (KTRO_b * I_t') + \Delta TRO_t \quad (3)$$

$$\Delta TRO_t = TRO_t - TRO_b \quad (4)$$

гдје је:

$KTRO_b$ износ контролисаних* трошкова рада и одржавања базне године (KM),

ΔT_t промјена висине трошкова у првој години тарифног периода у односу на базну годину,

I_t' предвиђена стопа инфлације у првој години тарифног периода, примијењена на износ оних контролисаних трошкова који су подложни промјени услед промјене индекса цијена на мало (%),

ΔTRO_t промјена висине трошкова у првој години тарифног периода у односу на висину одобрених трошкова базне године (KM).

Трошкови рада и одржавања (TRO_{t+1}) за сваку наредну годину тарифног периода ($t+1$), утврђују се на сљедећи начин:

$$TRO_{(t+1)} = TRO_t + \Delta T_{(t+1)} \quad (5)$$

$$\Delta T_{(t+1)} = (KTRO_t * I_{(t+1)}') + \Delta TRO_{(t+1)} \quad (6)$$

$$\Delta TRO_{(t+1)} = TRO_{(t+1)} - TRO_t \quad (7)$$

1.1.2. Трошкови амортизације сталних средстава

Трошкови амортизације представљају трошкове амортизације средстава која су у функцији обављања регулисане енергетске дјелатности. Трошак амортизације се утврђује на основу фер вриједности сталних средстава на почетку године увећане за трошкове амортизације средстава која ће бити активирана у тарифном периоду, те умањене за трошак амортизације средстава која ће бити расходована у тарифном периоду.

Трошкови амортизације за годину t (AT_t) тарифног периода се рачунају по сљедећој формули:

$$AT_t = ATP_t + ATA_t - ATR_t \quad (8)$$

гдје је:

- ATP_t амортизација сталних средстава на почетку периода t (KM),
 ATA_t амортизација сталних средстава која ће бити активирана у години t тарифног периода (KM),
 ATR_t амортизација сталних средстава која ће бити расходована у години t тарифног периода (KM).

Вриједност амортизације средстава у припреми која ће бити активирана у години t тарифног периода одобравају се у зависности од планираног датума њиховог активирања.

У трошак амортизације укључен је износ амортизације за средства добијена без накнаде.

1.2. Поврат на ангажована средства

Регулисани енергетски субјект има право да оствари поврат на ангажовани капитал, тј. капитал потребан за финансирање регулативне основе. У сврху одређивања цијена и тарифних ставова Регулаторна комисија одобрава стопу поврата која се примјењује на ангажована стална средства.

1.2.1. Регулативна основа

Нето вриједност потребних сталних средстава увећана за вриједност трајних обртних средстава (нето обртна или текућа имовина) и вриједност средстава у припреми која ће бити активирана у години примјене тарифе чини регулативну основу за обрачун поврата на средства ангажована у вршењу регулисане енергетске дјелатности.

$$RAB = NOS + TOS + AS \quad (9)$$

гдје је:

- RAB регулативна основа (KM),
 NOS нето вриједност сталних средстава (KM),
 TOS трајна обртна средства (нето обртна или текућа имовина) (KM),
 AS вриједност средстава у припреми (KM).

1.2.2. Стална средства

Стална средства, укључена у регулативну основу, представљају средства ангажована у радни процес више од године дана. Регулисани енергетски субјект достављају комплетну листу сталних средстава, с посебним одвајањем оних која се искључиво користе за обављање регулисане енергетске дјелатности.

На ова средства се обрачунава амортизација по прописаним стопама у складу са њиховим употребним вијеком, па у основицу улази нето износ сталних ангажованих средстава према стању на рачунима сталних средстава потребних за вршење регулисане енергетске дјелатности.

$$NOS = NV_t - IV_t - D \quad (10)$$

гдје је:

NV _t	набавна вриједност основних средстава у употреби или процијењена фер вриједност основних средстава (KM),
IV _t	исправка вриједности основних средстава (KM),
D	нето књиговодствена вриједност основних средстава која су примљена без накнаде и примљених донација за стална средства која су укључена у регулативну основу (KM).

У регулативну основу укључује се нето вриједност сталних средстава, умањена за нето садашњу вриједност свих сталних средстава која су прибављена без накнаде, у висини стања на рачуну разграничених прихода по основу донација, односно другог одговарајућег рачуна на којем се воде обавезе за грантове и донације, као и средстава остварених од накнаде за изградњу прикључка.

Уколико се утврди да евиденција примљених донација и њихова веза са средствима на која се односи није ажурна или уколико постоји ревизорска квалификација везана за донације или уколико подносилац захтјева не достави или достави непотпуну евиденцију за утврђивање вриједности средстава примљених без накнаде, као и средстава остварених од накнаде за изградњу прикључка, Регулаторна комисија може извршити процјену у складу са одредбама овог правилника.

1.2.3. Трајна обртна средства (нето обртна или текућа имовина)

Трајна обртна средства (нето обртна или текућа имовина) такође једним дијелом улазе у регулативну основу, при чему Регулаторна комисија одлучује о висини признатог износа. Одобрена трајна обртна средства обухватају:

а) Потребни износ залиха (материјала и резервних дијелова) за неометано одвијање основне дјелатности (период везивања 60 дана).

Израчунавање износа средстава потребних за финансирање залиха материјала (SM) и резервних дијелова врши се по формули:

$$MiR = PSMiR / PV * 60 \quad (11)$$

гдје је:

MiR материјал и резервни дијелови

PSMiR просјечно мјесечно стање залиха материјала и резервних дијелова,

PV период везивања, израчунава се по сљедећој формули:

$$PV = 365 / \{ (UTMiR - NMiR) / PSMiR \} \quad (12)$$

гдје је:

UTMiR утрошени материјал и резервни дијелови у току године,

NMiR некурентне залихе материјала и резервних дијелова.

Потребни износ залиха материјала и залиха резервних дијелова се израчунава засебно примјењујући наведену формулу.

б) Потребни нето износ за финансирање продаје у базној години (период везивања 15 дана) израчунава се по формули:

$$PK = PPK / 365 * 15 \quad (13)$$

гдје је:

РРК промет потраживања од купаца.

в) Оптимални ниво готовине (период везивања један дан), подаци се преузимају из финансијског извјештаја о новчаном току.

Нето потребна готовина (G) израчунава се по формули:

$$G=PG/PV*1 \quad (14)$$

$$PV=365/(UI/PG) \quad (15)$$

гдје је:

PG просјечно стање готовине,

UI укупне исплате.

1.2.4. Регулативна основа за тарифни период

Регулативна основа за тарифни период се израчунава као аритметичка вриједност средстава на почетку тарифног периода и вриједност регулисаних средстава на крају тарифног периода увећана за вриједност трајних обртних средстава према сљедећој формули:

$$RAB_t=(\rho RAB_t+\kappa RAB_t)/2+TOS_t \quad (16)$$

RAB_t регулативна основа у периоду t (KM),

ρRAB_t регулативна основа на почетку периода t (KM),

κRAB_t регулативна основа на крају периода t (KM),

TOS_t трајна обртна средства (нето обртна или текућа имовина) (KM).

Вриједност средстава на почетку тарифног периода обрачунава се по сљедећој формули:

$$\rho RAB_t = NV_t - IV_t - D_t \quad (17)$$

гдје је:

NV_t књиговодствена набавна вриједност средстава у периоду t (KM),

IV_t акумулисана амортизација у периоду t (KM),

D_t нето вриједност средстава примљених без накнаде, укључујући и средства остварена од накнаде за изградњу прикључка у периоду t (KM).

Вриједност средстава на крају тарифног периода обрачунава се по сљедећој формули:

$$\epsilon RAB_t = \rho RAB_t + AS_t - AT_t - RABR_t \quad (18)$$

AS_t средства у припреми која ће бити активирана у периоду t из којих су искључена средства примљена без накнаде, укључујући и средства остварена од накнаде за изградњу прикључка у току периода t (KM),

AT_t трошак амортизације сталних средстава у периоду t који не укључује амортизацију средстава примљених без накнаде (KM),

$RABR_t$ расход средстава у периоду t (KM).

1.2.5. Израчунавање одобрене стопе поврата

Одобрена стопа поврата је пондерисана просјечна цијена власничког и позајмљеног капитала ангажованог за обављање регулисане дјелатности.

Просјечна пондерисана цијена капитала се рачуна за све године тарифног периода на основу података о структури извора средстава у базној години по формули:

$$ррк = р \times VK/UK + i \times TK/UK \quad (19)$$

гдје је:

ррк просјечна пондерисана цијена капитала,

р стопа поврата (одобрене добити) на власнички капитал за финансирање регулативне основе,

VK власнички капитал,

UK укупни капитал,

i каматна стопа обрачуната на позајмљени капитал за финансирање регулативне основе,

TK позајмљени, туђи капитал (дугорочни туђи извори) за финансирање регулативне основе.

Приликом одобравања цијене капитала циљ је стварање услова за развој система природног гаса кроз инвестициона улагања, изградњу нових капацитета, реконструкцију, модернизацију и реинвестирања, примјеном нових техничко-технолошких достигнућа и техничке праксе која ће омогућити обезбјеђење сигурности и квалитета снабдијевања купаца природним гасом.

1.2.5.1. Цијена власничког капитала

Цијена власничког капитала се утврђује полазећи од дисконтне стопа која одражава опортунитетни трошак капитала који је једнак неризичној стопи приноса утврђеној на основу годишње каматне стопе на државне обвезнице које су издате на почетку године и котирају на Бањалучкој берзи. При томе је неопходно поштовати захтјеве међународно признате рачуноводствене праксе, те се приликом утврђивања стопе поврата на власнички капитал узима у обзир утицај вредновања имовине на регулативну основу, удио ревалоризационих резерви у вриједности регулативне основе као и удио реализованих ревалоризационих резерви у амортизацији.

Регулаторна комисија посебно разматра висину стопе поврата на власнички капитал за стара стална средства и нова стална средства. Наиме, у случају да се стара средства воде по процијењеној фер вриједности која је већа од књиговодствене вриједности прије процјене, признаје се фер вриједност, али се стопа поврата умањује због реализованих ревалоризационих резерви.

1.2.5.2. Цијена позајмљеног капитала

Цијена позајмљеног капитала је пондерисана просјечна каматна стопа на кредите из којих се финансира регулативна основа, према стању у пословним књигама регулисаног енергетског субјекта.

Регулаторна комисија оцјењује да ли су туђа средства за финансирање пословања узимана рационално и обазриво.

1.2.6. Израчунавање одобреног поврата

Примјеном пондерисане просјечне стопе поврата на регулативну основу добије се износ поврата који се одобрава у цијенама и тарифним ставовима за регулисану дјелатност.

$$PK = prk * RAB / 100 \quad (20)$$

гдје је:

prk пондерисана просјечна цијена капитала (стопа поврата) (%),

RAB регулативна основа (KM).

1.2.7. Корекција одобреног поврата

У случају да је искоришћеност транспортног или дистрибутивног система по максималном дневном годишњем капацитету у односу на максимални технички капацитет система или дионице система мања од 50%, поврат на капитал се коригује према сљедећој формули:

$$PKk = PK * Sti / 50 \quad (21)$$

гдје је:

PKk кориговани поврат на капитал,

PK поврат на капитал,

Sti степен искориштења дистрибутивног или транспортног система у процентима.

1.3. Порез на добит

Порез на добит признаје се у износу утврђеном примјеном прописане пореске стопе на одобрени опорезиви износ поврата на власнички капитал.

$$P = [(p' + 100) * (PKkt)] / 100 \quad (22)$$

гдје је:

P износ пореза на добит који се признаје у одређивању тарифа (KM),

p' прописана стопа пореза на добит (%),

PK_t одобрени опорезиви износ поврата на власнички капитал (KM).

1.4. Остали приход

Остали приход који остварује регулисани енергетски субјект са лиценцираним средствима представља одбитну ставку приликом утврђивања потребног прихода регулисаног енергетског субјекта. Остали приходи су: приход од продаје нуспроизвода, приходи од активирања учинака и роба, приход по основу субвенција, разграничени дио прихода периода по основу реализације донираних средства, приходи по основу закупнина, као и остали приходи који нису наведени, а могу се појавити у пословању.